

København, den 31. maj 2025

Til Folketingets Kulturudvalg

Vi sender hermed vores bemærkninger til **Forslag til folketingsbeslutning om at styrke og udvikle det danske sprog gennem vedtagelsen af en dansk sproglov, Beslutningsforslag nr. B 174.**

Vi er forfattere, oversættere og foredragsholdere og TH desuden konferencetolk.

Venlig hilsen

Lene Ewald Hesel & Thomas Harder
Bredgade 51, 4., th.
1260 København K

TH: 23601201, th@thomasharder.dk – <https://thomasharder.dk/da/cv>

LEH: 35434333, lene@ewaldhesel.dk – <https://danskforfatterforening.dk/09-lene-ewald-hesel/>

København, den 31. maj 2025

Til Folketingets Kulturudvalg

Kommentarer til Forslag til folketingsbeslutning om at styrke og udvikle det danske sprog gennem vedtagelsen af en dansk sproglov, Beslutningsforslag nr. B 174

Principielt er det naturligvis et meget prisværdigt formål at beskytte og udvikle det danske sprog, og forslaget rummer da også gode og nyttige elementer. Andre forekommer mindre nyttige, og hovedindtrykket er desværre, at forslaget er for uambitiøst og for snævert fokuseret på at begrænse importen af engelske (og arabiske) ord. Der er andre og vigtigere initiativer, man burde tage for at beskytte og udvikle det danske sprog – og danskernes sprogkunderskaber. Man burde desuden interessere sig mere for at styrke de ordninger, der allerede eksisterer på området.

Danske navne til læreanstalter m.v.

Det er en god ide at pålægge læreanstalter m.v. at have danske navne. Navne som “University College” o.l. forekommer provinsielle og skabagtige og kan ligefrem være forvirrende. Der er på den anden side god mening i at lade institutionerne have engelske “binavne” (fx “Handelshøjskolen i København (Copenhagen Business School)”).

Forrang for dansk

Det er uklart, hvad der menes med, at “en sproglov skal sikre, at offentlige myndigheder og institutioner i højere grad giver det danske sprog forrang for andre sprog”. Dansk er forvaltningssproget i Danmark, og dansk har i forvejen en indlysende forrang frem for andre sprog. På den anden side bør det i højere grad, end tilfældet er nu, sikres, at myndigheder og institutioner er i stand til at kommunikere kvalificeret på andre sprog end dansk. Det gælder ikke mindst sundheds- og socialsystemet, men også retsvæsenet.

“Hjemliggørelse” af udenlandske udtryk

Det er ikke umuligt, at et sprogråd som det foreslåede faktisk vil kunne opfinde fornuftige danske udtryk som erstatning for, eller i hvert fald alternativ til, de udenlandske (engelske) udtryk, der ellers trænger sig på, og det er heller ikke umuligt, at nogle af disse faktisk vil blive brugt af andre end de offentlige myndigheder m.m., som (mere eller mindre) kan tvinges til at bruge dem. Det er imidlertid ønsketænkning at tro, at miljøer/brancher, som i det daglige er stærkt udsat for engelsk påvirkning (og måske ligefrem betjener sig af engelsk som virksomhedssprog) ikke vil blive ved med at tage engelske udtryk til sig og foretrække dem frem for danske konstruktioner.

“Downloade” har i øvrigt ikke brug for et nyt dansk udtryk. Vi har (og bruger) også “hente”.

Hvilke ord skal medtages i ordbøgerne?

Ønsket om at “indføre en højere standard for optagelse af nye ord i det danske sprog” bygger på en fejlagtig forestilling om, at sproget er et lukket system, og at man kan bestemme, hvilke ord og udtryk der skal have adgang til det. Sproget består af de ord og udtryk, som faktisk anvendes af sprogbrugerne. Fransk og italiensk omfatter mængder af ord, der ikke står i *Académie Française* eller *Accademia della Crusca*s normgivende ordbøger.

Optagelse i ordbøgerne skal fortsat ske ud fra en vurdering af, om ordene bruges af danske sprogbrugere, ikke af om man ønsker dem brugt eller ej. Ordbøgerne indeholder masser af ord, som vi aldrig ville finde på at bruge (undtagen måske i oversættelser, hvor ordvalget til dels bestemmes af originalteksten), og sågar ord, som vi ville ønske, at folk ville lade være med at bruge, men som det alligevel er nyttigt for os at kunne slå op, så vi kan få en ordentlig – fagligt funderet, troværdig og autoritativ – forklaring på, hvad de betyder, hvor de stammer fra, hvordan de staves, hvilket stilleje de hører hjemme i, hvilke grupper der særligt bruger dem og i hvilke sammenhænge osv. Det er fx nyttigt at fortælle ordbogsbrugerne, at “fuck” og “fucking” anvendes og opfattes anderledes i dansk sprogbrug end i britisk/amerikansk. Personligt klarer vi os udmærket med “forhåbentlig” o.l. gængse danske udtryk, men hvis vi af en eller anden grund skulle få brug for, eller lyst til, at skrive *inshallah*, ville det være nyttigt for os at kunne slå op, hvordan det staves. (Det ville også være nyttigt at få at vide, hvor stor eller lille vægt man skal lægge på ordets religiøse rod). Vi ville ikke lade være med at bruge et givet ord, fordi vi ikke fandt det i ordbogen, men vi ville måske være mindre sikre på, hvordan vi burde stave det, og hvad det egentlig betød og i højere grad risikere at bruge det forkert.

Udtryk som “omg”, “lol” og “cringe” er en del af et ungdommeligt modesprog, som de fleste vokser fra at bruge. Men både de unge, der bruger udtrykkene, og vi andre kan have brug for at slå op, hvordan de staves.

Man kan som sagt ikke bestemme, hvilke ord der skal “optages i sproget”. Sproget består af de ord og udtryk, som sprogbrugerne anvender, men også af de ord og udtryk, som de ville kunne anvende, hvis de ellers kendte dem. Man skal mao. være tilbageholdende med at lade ældre/sjældent brugte ord udgå af ordbøgerne.

Ordbøger er kritisk infrastruktur

Pålidelige ordbøger – såvel aktuelle som historiske og mellemsproglige – er en del af sprogets og kulturens kritiske infrastruktur. Det er meget vigtigt, at der også fremover er gratis adgang til netudgaverne af Retskrivningsordbogen, Den Danske Ordbog, Ordbog over det danske Sprog og de øvrige ordbøger i Ordnet.dk-systemet.

Ordbøgernes forhold til korrekthed og anbefalinger mht. godt sprog

En sproglov kan ikke skabe klarhed om, hvad der er godt eller dårligt dansk. Det kan ordbøgerne derimod, hvis de i højere grad – og tydeligere end det er tilfældet nu – tager stilling til, hvad der er korrekt sprogbrug, og hvad der ikke er.

Et eksempel: Om udtrykket “det ligner at ...” skriver DDO, at “denne konstruktion regnes af nogle for ukorrekt”. Det er en slap formulering (og den opleves som mistænkeliggørende, hvis man er blandt de “nogle”, der betragter udtrykket som ukorrekt). En bedre formulering ville være: “Denne konstruktion er ikke i overensstemmelse med konventionel dansk sprogbrug.” Eller “... reglerne for dansk grammatik.” Eller hvordan man nu kunne finde ud af at formulere en tekst, der gør opmærksom på, at ikke alle udtryk er lige rigtige. Det ville også være nyttigt, hvis ordbogen samtidig gjorde opmærksom på de mere korrekte muligheder “det ser ud til”/“lader til”/“virker, som om” osv.

Ordbøgernes autoritet

Der findes ganske rigtigt mennesker, der tror, at ord, der ikke står i Retskrivningsordbogen eller Den Danske Ordbog, ikke findes på dansk, og at dét, at et ord optages i en af disse ordbøger, betyder, at man nu har fået lov til at bruge det, og at man ikke længere må bruge de ord, der udgår af ordbøgerne. Denne fejlagtige opfattelse skyldes formentlig delvis mediernes overfladiske behandling af sproglige emner.

Dét, at nogle ordbogsbrugere (og måske især folk, der ikke bruger ordbøger så meget) ligger under for en sådan misforståelse, er ikke nogen grund til at ændre kriterierne for, hvilke ord der optages i ordbøgerne. Det kan derimod være en grund til – i forord eller brugsanvisninger – tydeligere at forklare, hvad en ordbog er og ikke er.

Litteraturens bidrag til dansk som kultur, videnskabs- og videnssprog

Dansksproget skøn- og faglitteratur bidrager til at styrke og udvikle det danske sprog. Frembringelsen af dansk litteratur hjælpes bl.a. på vej af Statens Kunstfonds arbejdslegater og udgivelsesstøtte, samt af bibliotekspengeordningen.

Ikke kun litteratur, der oprindeligt er skrevet på dansk, bidrager til at styrke og udvikle sproget. Det gør danske oversættelser af udenlandsk litteratur i høj grad også. Oversættelser mobiliserer ofte dele af sproget, som ellers sjældent bruges, og tvinger sommetider det danske sprog til at beskæftige sig med emner, der ikke før har været omtalt på dansk, og til at gøre ting, som ikke før har været gjort på dansk. En god oversættelse – skabt af en dygtig, menneskelig oversætter, ikke af en AI-robot – bidrager lige så meget til sprogets udvikling som en gennemsnitlig “danskfødt” bog.

Børns og unges læselyst og -evne og sproglige udvikling

Man styrker børns og unges dansk og læselyst- og evne ved at støtte de forfattere, oversættere og forlag, der sørger for, at der stadig udkommer gode bøger (inkl. tegneserier) til børn og unge.

God b&u-litteratur – hvad enten den er skrevet på dansk eller oversat – udvider læsernes ordforråd og sproglige horisont, gør dem opmærksomme på andre slags dansk end dem, de kender i forvejen, og hjælper dem med at navigere i forskellige sproglige registre og træffe mere bevidste og kvalificerede sproglige valg.

I de øvrige nordiske lande findes der ikke bare statslige priser for børnebogsforfattere og -illustratorer, men også for oversættere af b&u-litteratur. Det gør der ikke i Danmark. Dansk Oversætterforbunds Ærespris (der finansieres af Statens Kunstfond) kan i teorien godt tildeles b&u-oversættere, men i de 80 år prisen har eksisteret, er det kun sket én gang, og b&u-oversættere konkurrerer på meget ulige vilkår med voksenbogsoversættere, når der skal vælges prismodtagere. Der er brug for en selvstændig pris for b&u-oversættere af samme størrelse og på samme prestigeniveau som DOF's Ærespris.

Særligt om faglitteratur

Man støtter vedligeholdelsen og udviklingen af dansk som kultur-, videnskabs- og videnssprog ved at sikre og styrke Lex.dk (som der ligesom til netordbøgerne fortsat bør være gratis adgang til) og fremme udgivelsen af fagbøger på dansk. Sikker viden på højt niveau skal gøres tilgængelig for den danske offentlighed på dansk, og danske forskere og eksperter skal opmuntres til at skrive og tale om deres fag på dansk.

Sproget i public service-medierne

Public service-mediernes tale- og skriftsprog smitter af på det dansk, der tales og skrives i samfundet. Der bør derfor stilles krav til den sproglige kvalitet i public service-medierne – det gør der muligvis allerede, men i så fald bør kravene skærpes – naturligvis med respekt for, at forskellige programtyper og målgrupper gør det relevant at bruge forskellige varianter af sproget, og at bevidste norm- og regelbrud er anerkendte virkemidler i kunst, humor og formidling.

Studieværter m.fl. i nyheds-, kultur-, debatprogrammer o.l. skal ikke nødvendigvis tale “fint”, men det må forlanges, at de betjener sig af et korrekt, voksent, præcist og klichéfrit dansk. Samme krav må stilles til kanalernes hjemmesider, hvor alt for mange “nyhedsartikler” i virkeligheden er dårlige maskinoversættelser af engelsk stof. Det ødelægger nyhedsformidlingen og kan hos svage sprogbrugere skabe en falsk forestilling om, hvad der er godt dansk.

Thomas Harder & Lene Ewald Hesel